

Na przebadanych
ok. 800 ha łąk
zinventoryzowano
25 gatunków roślin
objętych ścisłą ochroną.

fol. Tomasz Wik

Stwierdzona
na badanych
powierzchniach
kropiatka jest
gatunkiem
zagrożonym
w skali UE.

fol. Cezary Korfosz www.cezarykorfosz.pl

Przyrodnicze perełki ziemi lubelskiej

BERNADETTA WOŁCZUK, JAROSŁAW KROGULEC
Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków

MARZENA STAŃSKA, IZABELA HAJDAMOWICZ
Katedra Zoologii, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

PAULINA DZIERŻA, KAMILA BRZEZIŃSKA
Instytut Technologiczno-Przyrodniczy Falenty

W 2011 R. ROZPOCZĄŁ SIĘ PROJEKT „OCHRONA RÓŻNORODNOŚCI GATUNKOWEJ CENNYCH PRZYRODNICZO SIEDLISK NA UŻYTKACH ROLNYCH NA OBSZARACH NATURA 2000 W WOJ. LUBELSKIM”. W JEGO RAMACH PRZEPROWADZONO INWENTARYZACJĘ I MONITORING M.IN. PTA-KÓW, PAJĄKÓW I SIEDLISK PRZYRODNICZYCH. DZISIAJ MOŻEMY JUŻ PODZIELIĆ SIĘ EFEKTAMI NASZEJ PRACY.

Przystępując do projektu „Ochrona różnorodności gatunkowej cennych przyrodniczo siedlisk na użytkach rolnych na obszarach Natura 2000 w woj. lubelskim”, zdawaliśmy sobie sprawę, że rozpoczynamy badania w pięknym, obfitującym w rzadkie gatunki terenie.

W dalszym ciągu można tu odkryć nieznanne stanowiska interesujących gatunków.

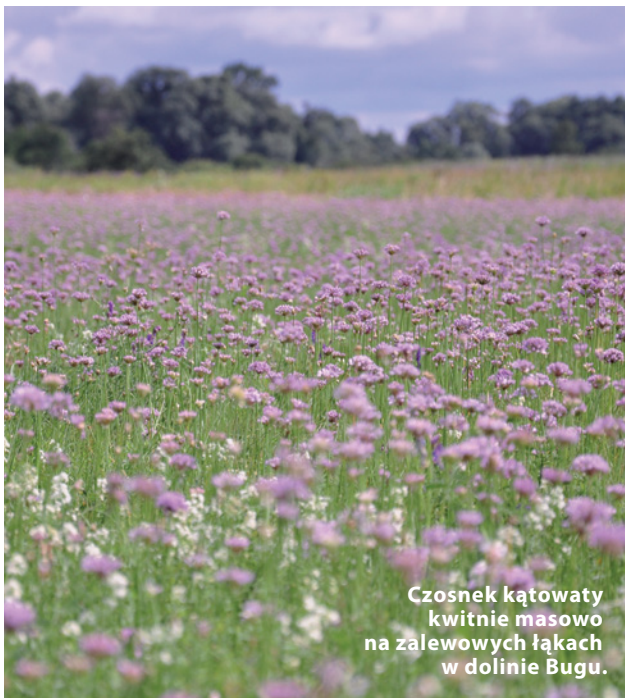
Wspomniany projekt realizowany jest od sierpnia 2011 roku i będzie trwał do grudnia 2016 roku. Jego celem jest ocena wpływu sposobów użytkowania na obszarach objętych pakietami rolnośrodowiskowymi na różne grupy zwierząt: ptaki, pająki, prostoskrzydłe, a także na rośliny. Narzędziami badawczymi są inwentaryzacja i monitoring przyrodniczy wybranych grup zwierząt oraz zbiorowisk roślinnych. Badania wykonywane są na wybranych powierzchniach badawczych położonych na cennych przyrodniczo obszarach Lubelszczyzny, m.in. w obrębie doliny Bugu i Wieprza, a także Poleskiego Parku Narodowego i Chełmskich Torfowisk Węglanowych.

PTAKI

B. Wołczuk, J. Krogulec

Na powierzchniach badawczych, na których przez ostatnie dwa lata wykonywany jest monitoring ornitologiczny, a w roku 2012 przeprowadzona została inwentaryzacja ornitologiczna, stwierdzono łącznie 117 gatunków ptaków. Wśród nich znajdują się takie, które wykorzystują daną powierzchnię jako stanowisko lęgowe, jak również te, dla których jest ona miejscem odpoczynku lub żerowania. Obok gatunków pospolitych spotkać tu można również liczną grupę taksonów rzadkich.

Przy określaniu statusu zagrożenia poszczególnych gatunków będziemy się posługiwać kryteriami wyznaczonymi przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody i Jej Zasobów (ang. IUCN), stosowanymi m.in. na „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce”¹. Do szczególnie ciekawych ptaków lęgowych z „Czerwonej listy” należą dubelt, kulik wielki i wodniczka, o statusie

Czosnek kątowny kwitnie masowo na zalewowych łąkach w dolinie Bugu.

fol. Kamila Brzezinska

Cennym elementem flory regionu są populacje pszenca grzebieniastego pod Sławatycami.

fol. Paulina Dzieleza

VU (narażony na wyginięcie, ang. *vulnerable*). Na naszych powierzchniach badawczych stwierdzana była również łęgowa rybitwa białoskrzydła, gatunek bliski zagrożenia (ang. *near threatened* – NT).

Wiele gatunków ptaków chronionych jest zapisami dyrektywy ptasiej Unii Europejskiej. Na powierzchniach objętych monitoringiem i inwentaryzacją stwierdzono 18 gatunków zamieszczonych w załączniku I tej dyrektywy, uznawanych za zagrożone w skali UE. Wśród nich do najciekawszych należą: bocian czarny, kropiatka, błotniak łąkowy i bąk.

Występowanie gatunków zagrożonych i chronionych nie jest przypadkowe. Powierzchnie badawcze umieszczone są w wyjątkowo cennych przyrodniczo obszarach, tj. w dolinach dużych rzek, jak np. Wieprz i Bug, oraz na torfowiskach – w Poleskim Parku Narodowym i na Chełmskich Torfowiskach Węglanowych. Odpowiednie gospodarowanie na trwałych użytkach zielonych na tych obszarach, możliwe dzięki programom rolnośrodowiskowym, pozwala na utrzymanie ich w pożądanym stanie przez dłuższy czas. Dzięki czemu, mimo upływu czasu, gatunki te mogą nadal zamieszkiwać ten obszar.

PAJĄKI

M. Stańska, I. Hajdamowicz

Badania arachnologiczne w ramach projektu w latach 2012–2013 prowadzono w użytkowanych z różną intensywnością zbożach ozimych oraz na łąkach świeżych, zmiennowilgotnych (trzęślicowych) i wilgotnych (kaczeńcowych), zlokalizowanych głównie w północno-wschodniej części województwa lubelskiego.

Spośród 230 zidentyfikowanych gatunków pająków 33 to taksony rzadkie, umieszczone na „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce”. Na polach

uprawnych wykazano dotychczas 21 takich gatunków, z czego większość została stwierdzona w ekologicznych uprawach zbóż. Na łąkach natomiast stwierdzono dotąd 23 gatunki umieszczone na „Czerwonej liście”, z czego najwięcej, bo po 13, odnotowano na późno koszonych w sezonie wegetacyjnym łąkach trzęślicowych oraz na świeżych. Należy podkreślić, że aż 8 wykazanych gatunków pająków należy do kategorii EN – *endangered* – zagrożonych wyginięciem.

Najliczniej występującym gatunkiem rzadkim, zaliczonym do kategorii VU – narażone na wyginięcie, stwierdzanym na łąkach i w uprawach zbóż, jest *Heriaeus graminicola* (Doleschall, 1852). Jest to pająk o zielonym ubarwieniu, z czerwonym środkowym pasem w przedniej części odwłoka, pokryty długimi, białymi włosami. Długie włosy i szczeciny pozwalają mu świetnie kamuflować się na pokrytych włoskami zielonych łodygach i liściach roślin, gdzie czatuje na swoje ofiary. Pająk ten, podobnie jak inne gatunki z rodziny ukośnikowatych (Thomisidae), poluje z zasadzki. Jest to gatunek o zasięgu europejskim, preferujący torfowiska niskie i przejściowe, turzycowiska, trzcinowiska oraz wilgotne łąki, ale spotykany również w suchszych siedliskach.

Innym rzadkim gatunkiem pająka, dość łatwo rozpoznawalnym w terenie, jest *Tetragnatha reimoseri* (Rocsa, 1939) z rodziny kwadratnikowatych (Tetragnathidae), należący do kategorii EN – gatunków zagrożonych wyginięciem. Długość ciała tego brązowożółtego pająka dochodzi do 15 mm, a najdłuższa pierwsza para odnóży do 24 mm. Jego cechą charakterystyczną jest spiczasto zakończony odwłok, wydłużony za kądziółkami przednimi i tworzący rodzaj „ogonka”. Obserwacja tych pająków w terenie, pomimo ich dość dużych rozmiarów, nie jest zbyt łatwa. W ciągu dnia są one zazwyczaj nieaktywne i przyjmują maskującą pozę, siedząc na liściach i łody-

Na badanych łąkach i polach najliczniejszym z rzadkich gatunków pająków był *Heriaeus graminicola*.

fol. Janusz Kopyjanowicz

Tetragnatha reimoseri należy do kategorii gatunków zagrożonych wyginieciem.

fol. Janusz Kopyjanowicz

gach roślin. Wieczorem lub o poranku budują ułożoną horyzontalnie, promienistą sieć łowną o średnicy kilkudziesięciu centymetrów, którą rozpinają około 70 cm nad powierzchnią wody. Zdobycz chwytają przednimi odnóżami, tylnymi trzymając się roślin lub jednej rozpiętej nici. Gatunek ten występuje najczęściej w szuwarach i torfowiskach turzycowych. W trakcie badań prowadzonych w ramach projektu pająk ten został stwierdzony na zmiennowilgotnej łące trzęślicowej.

ZBIOROWISKA ROŚLINNE

P. Dzierża, K. Brzezińska

Według wstępnego podsumowania wyników uzyskanych z inwentaryzacji i monitoringu roślinności na łąkach, wykonanych przez Instytut Technologiczno-Przyrodniczy w latach 2012–2014 na powierzchniach badawczych obejmujących łącznie około 800 ha oraz w ich okolicach, zanotowano występowanie: 42 rzadkich gatunków roślin, w tym 25 objętych ścisłą ochroną gatunkową, 21 znajdujących się na „Czerwonej liście roślin i grzybów Polski”² i 27 umieszczonych na „Regionalnej czerwonej liście gatunków dla województwa lubelskiego”³. Część z nich wymaga ochrony czynnej w postaci regularnego koszenia łąk, na których rosną.

Jako że obszar badań był ograniczony do wybranych powierzchni, notowania gatunków skupiały się tylko w niektórych regionach województwa lubelskiego. Nawet w takiej skali widać jednak zróżnicowanie częstości występowania rzadkich gatunków. Większość stanowisk odnotowano w mezoregionach: Pagóry Chełmskie, Równina Łęczyńsko-Włodawska i Obniżenie Dubienki⁴, gdzie na torfowiskach węglanowych i nawiązujących do mechowisk łąkach zmiennowilgotnych stwierdzono liczne stanowiska turzycy *Davalla*, marzycy rudej i kruszczyka błotnego. Jedną z najliczniej notowanych rzadkości był starodub łąkowy – gatunek zagrożony zarówno w skali województwa, jak i kraju oraz uwzględniony w zał. II dy-

rektywy siedliskowej jako gatunek o znaczeniu wspólnotowym, wymagający wyznaczania obszarów Natura 2000. Szczególnie liczne jego populacje zanotowano na łąkach wilgotnych w dolinie Krzywólki. Na zalewowych łąkach w dolinie Bugu miejscami bardzo licznie występują dwa gatunki z czerwonych list: czosnek kątowny i selernica żyłkowana. Cennym elementem flory regionu są także populacje tłustosza pospolitego pod Urszulinem i pszenica grzebiastego pod Sławatyczami.

Uboższe w rzadkie gatunki okazały się natomiast łąki i szuwały w dolinie Tyśmienicy koło Parczewa oraz w dolinie Wieprza w okolicach wsi Składów, Białki i Jeziorzany, gdzie rejestrowano jedynie pojedyncze stwierdzenia kilku bardziej pospolitych gatunków, m.in. pływacza zwyczajnego i groszku błotnego.

Obecność rzadkich gatunków ptaków, pająków i roślin na łąkach i polach uprawnych Lubelszczyzny świadczy o wysokich walorach przyrodniczych tego rejonu Polski oraz o dobrym stanie środowiska przyrodniczego tutejszego krajobrazu rolniczego. Przyrodnicze rzadkości podnoszą atrakcyjność regionu nie tylko dla naukowców, ale również turystów, a gospodarujący na tych obszarach rolnicy mają możliwość uzyskiwania dopłat rolnośrodowiskowych na utrzymanie cennych przyrodniczo siedlisk i gatunków.

1. Głowaciński Z. 2002. Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce.
2. Zarzycki K., Szelaż Z. 2006. Red List of Plants and Fungi in Poland. Czerwona lista roślin i grzybów Polski.
3. Kucharczyk et al. 2010. Regionalna czerwona lista gatunków dla województwa lubelskiego.
4. Kondracki J. 1998. Geografia regionalna Polski.

Projekt „Ochrona różnorodności gatunkowej cennych przyrodniczo siedlisk na użytkach rolnych na obszarach Natura 2000 w woj. lubelskim” współfinansowany jest przez Szwajcarię w ramach szwajcarskiego programu współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej.